

Зімборовська Маргарита Сергіївна,
провідний фахівець відділення психологічного
забезпечення відділу кадрового забезпечення
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ СПЕЦІАЛІСТОМ-ПСИХОЛОГОМ З НЕПОВНОЛІТНІМИ ДІТЬМИ В «КРИЗОВІЙ КІМНАТІ»

Постановка проблеми. Найбільш поширеною і водночас найбільш складною дією для психологів, фахівців є допит, робота з неповнолітньою дитиною в кризовій кімнаті за методикою «Зелена кімната». Складність допиту визначається не тільки тим, що психологу нерідко протистоїть особа, яка не бажає давати показання, але і тим, що у показаннях дитини яка допитується, можуть міститися помилки, перекручування і вигадки, які необхідно виявити і врахувати на шляху встановлення об'єктивних обставин кримінального правопорушення [1]. Особливої уваги заслуговує забезпечення гармонійного розвитку дітей та підлітків і захист неповнолітніх від протиправних посягань на їх моральний та фізичний розвиток. Забезпечення прав дитини є однією з глобальних проблем сучасності, в вирішенні якої зацікавлена вся світова спільнота.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемні питання роботи психологів, фахівців з неповнолітніми дітьми розглядалися в роботах таких учених та практиків: Ю.М. Антонян, Ю.П. Аленін, О.М. Бандурка, Т.С. Барило, В.Д. Берназ, Р.С. Белкін, М.М. Биргеу, П.Д. Біленчук, В.В. Василевич, І.М. Даньшин, О.М. Джужа, В.В. Дзунза, А.І. Долгова та ін. Разом із тим питання проведення допиту, бесіди з неповнолітніми дітьми за методикою «Зелена кімната» натепер розглянуто недостатньо.

Метою статті є дослідження особливостей проведення допиту неповнолітніх дітей в кризовій кімнаті.

Вклад основного матеріалу. Психологічні прийоми, які сприятимуть встановленню психологічного контакту з дитиною це такі, як: бесіда на сторонню тему, вимовляння імені неповнолітнього, демонстрація проінформованості психолога та інші. Навіювання може застосовуватися лише, щоб спонукати неповнолітнього говорити правду. Наслідкування передбачає копіювання неповнолітнім поведінки психолога, і тому не буде ефективним методом психологічного впливу. Маніпуляція є неправомірною і незаконною, а отже, і недопустимим способом психологічного впливу взагалі, і щодо неповнолітнього зокрема. Для отримання об'єктивної характеристики неповнолітнього обов'язково

необхідно з'ясувати: в яких зовнішніх умовах він перебуває; які стосунки склалися із оточуючим середовищем, зокрема, з батьками, вчителями, однолітками та іншими; в якому напрямку відбувається розвиток особистості, пізнавальних процесів, самосвідомості; поведінку неповнолітнього тощо. Без урахування всіх психологічних особливостей неповнолітніх неможливо якісно і правильно обрати тактичні прийоми при проведенні опитування, допиту неповнолітньої дитини. Вивчення вікових особливостей неповнолітніх не є самоцілью але має на меті допомогти у розумінні ступеня впливу вікових особливостей на поведінку неповнолітнього. Одним із напрямків використання спеціальних психологічних знань щодо неповнолітніх є допомога у налагодженні психологічного контакту з неповнолітнім учасником слідчої дії.

Важливо також уважно вивчення особистісних якостей дитини, таких як комунікабельність, відвертість чи замкнутість, імпульсивність тощо, діагностики жестів та міміки неповнолітнього, що сприятиме налагодженню психологічного контакту. До методів психологічного впливу, в діяльності психолога який працює за методикою «Зелена кімната», можна застосовувати: переконання, навчання, використання метафоричних асоціативних карток та ін. Ефективним також буде використання спеціальних психологічних знань для діагностики правдивості показань неповнолітніх свідків, викриття неправди, а також виявлення та усунення помилок в їх показаннях. Відповідно до міжнародних стандартів щодо захисту дітей – жертв злочинів, допит має проводитись у сприятливих для дітей умовах у спеціально обладнаних для цього приміщеннях. В Україні такі приміщення отримали назву кризові кімнати за методикою «зелена кімната».

Функції спеціаліста-психолога, передбачені законом:

- брати участь у процесуальних діях;
- використовувати свої спеціальні знання і навички для допомоги слідчому і суду у виявленні, закріпленні та вилученні доказів;
- звертати увагу слідчого і суду на обставини, які пов'язані з виявленням і закріпленням доказів;
- давати показання з приводу спеціальних питань, що виникають під час проведення процесуальних дій.

Виконання наведених функцій спеціалістом-психологом можливе, насамперед, завдяки наявності в нього спеціальних вмінь і навичок, які він використовує для оцінення обставин справи. Спеціаліст-психолог може робити заяви, котрі підлягають занесенню у протокол судової чи слідчої дії. Він має право проводити спостереження, дослідити, консультувати зі спеціальних питань, допомагати правильно викладати ці питання у протоколах процесуальних дій; звертатися з дозволу суду з питаннями до інших учасників процесуальних дій.

Ефективне проведення допиту неповнолітнього передбачає обов'язкове врахування таких елементів його планування і підготовки: організаційний – забезпечення раціонального здійснення допиту (де, коли і т. ін.); змістовий – визначення повноти і взаємозв'язку обставин, які потрібно з'ясувати; тактичний – встановлення відповідних засобів і прийомів вирішення конкретних завдань допиту [2]. Взагалі найбільш ефективно та доцільно допитувати неповнолітніх у першій половині дня, зокрема у світлу пору доби. Під час проведення роботи у кризовій кімнаті з малолітньою або неповнолітньою особою, необхідно забезпечити присутність законного представника, а в разі потреби – лікаря. Психолог, який залучається до проведення допиту неповнолітнього, повинен мати відповідні знання, отримані під час здобуття вищої освіти за спеціальністю (при цьому обов'язково до матеріалів кримінального провадження мають бути долучені завірені належним чином копії документів про здобуття психологом освіти, бажано щоб фахівець мав ще й юридичну та медичну освіту), а також практичний досвід роботи з дітьми більше трьох років.

Висновки. Отже, резюмуючи, зазначимо, що результативність проведення роботи психолога за методикою «Зелена кімната» з неповнолітніми дітьми зумовлюється неухильним дотриманням вимог законодавства та вмілим використанням фахівцем прийомів проведення опитування дитини в кризовій кімнаті, володіння психотерапевтичними техніками, спеціальними знаннями, спеціальною освітою та необхідним інструментарієм, щоб не допустити повторної психотравмуючої ситуації.

Список використаних джерел

1. Весельський В. К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. К., 1999. 16 с. 2. Криміналістика : учебник / отв. ред. Н. П. Яблоков. 3-е изд., перераб. и доп. Москва : Юристъ, 2005. 781 с.
3. Петечел О. Ю. Деякі питання участі психолога у допиті неповнолітнього / О. Ю. Петечел // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Зб. наук. статей. – 2005. – Випуск XV. – С. 246–250.
4. Петечел О. Ю. Види та значення психологічного впливу при проведенні допиту неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених, потерпілих і свідків та його межі / О. Ю. Петечел // Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина в Україні : матеріали всеукр. міжвуз. наук. конф. молодих вчених та аспірантів, Івано-Франківськ, 28 квіт. 2006 р. / редкол : В. Д. Басай, П. В. Мельник, М. В. Костицький [та ін.]. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 385–388.
5. Філонов Л. Б. Психологія слідчої діяльності. Москва : Акад. МВД СССР, 1983. 80 с.